

ДОСВІД ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ ЩОДО ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

Обґрунтовано актуальність потреби вивчення досвіду провідних країн світу щодо виховання патріотизму особистості. Висвітлено й проаналізовано досвід виховання патріотизму підрастаючого покоління в таких країнах, як-то Федеративна Республіка Німеччина, Ізраїль та Японія. Визначено зміст, основні форми та методи патріотичного виховання у цих країнах, де виховання патріота-воїна-громадянина є питанням загальнодержавного масштабу.

Ключові слова: *патріотизм, патріотичне виховання, громадянське виховання, демократія, права дитини; зміст, форми та методи виховання; підстаюче покоління.*

Військові дії на території України, поглиблення кризи в усіх сферах життя, зниження віри населення в краще майбутнє вимагають від освітнього простору якісних змін у вихованні українського патріота.

Сучасний стан виховання патріотизму в Україні потребує не лише ґрунтового переформатування, але й урахування зарубіжного досвіду провідних країн світу, в яких любов до Батьківщини, народу, повага прав людини, дотримання закону є нормою життєдіяльності.

У Державній національній програмі “Освіта” (“Україна ХХІ століття”) підкреслено важливість обґрунтування теоретико-методологічних засад національної системи виховання, зважаючи не тільки на вітчизняний досвід, а й на зарубіжний. Виходячи із зазначеного, особливої актуальності набуває потреба вивчення досвіду провідних країн світу щодо виховання патріотизму зростаючої особистості.

Проблематика виховання патріота-громадянина в освітньому просторі провідних країн світу досліджувалася багатьма українськими вченими. Значний доробок в сучасну теорію і практику виховання патріотизму зростаючої особистості внесли науковці А. Афанасенко, Є. Барилко, М. Зеленков, І. Колодій, Ю. Красильник, В. Стадник, В. Шевченко, В. Ягупов та інші.

Метою статті є визначення змісту, основних форм та методів патріотичного виховання в провідних країнах світу.

Важливим та корисним для Української держави є досвід Федеративної Республіки Німеччини у вихованні патріотизму, громадянськості, моральних цінностей підростаючих поколінь. Аналіз педагогічної літератури показав, що вперше в Німеччині до теми громадянського виховання звернувся Г. Кершенштайнер, який розробив систему громадянського виховання для навчальних закладів.

Досліджуючи виховання патріотизму молодих німців, ми зіштовхнулися з тим, що в Німеччині цей процес називається впровадженням демократії, громадянським вихованням, громадянською освітою тощо. Остаточно засудивши ідеологію нацизму, німецькі педагоги перестали вживати термін “патріотизм”, оскільки в часи Другої світової війни цей феномен асоціювався у них з відданістю фюреру і Рейху. Нинішня система громадянської освіти країни характеризується демократичністю, повагою прав дитини, наявністю передових технологій виховання.

При цьому доводиться констатувати, що однозначного бачення змісту громадянського виховання в німецьких педагогів немає. Одні дослідники (П. Массині, Д. Вайсено) вважають, що успішне становлення громадянина-патріота передбачає вміння аналізувати й оцінювати політичні проблеми. Відповідно, в центрі громадянського виховання особистості має бути політика, яку дослідники розглядають у трьох вимірах: форма, зміст і процес [9]. Представники іншого напрямку громадянського виховання В. Бойтель, П. Фаузер, В. Едельштейн віддають перевагу теорії досвіду й ціннісно-демократичній практиці, формуванню демократичної поведінки й орієнтації на дію [9]. Тобто, пріоритетом визначають формування демократичної компетентності дітей шляхом навчання і життя в умовах демократії. Інші дослідники громадянського виховання (Г. Брайт, С. Шиле, А. Хау-бер, Ш. Шик, Г. Вассер, Г. Шнайдер) обстоюють позиції синтезу традиційної політичної освіти і нового демократичного навчання [9].

Важливо, що німецькі педагоги в умовах сучасного поліетнічного середовища усвідомлюють потребу виховання молодих громадян на таких цінностях, як толерантність, співчуття, солідарність, здатність до співробітництва, миролюбність [8].

Німецька дослідниця А. Слівка впевнена, що “громадянське виховання є відповіддю на конкретні соціальні питання (імміграційні проблеми, расизм, нетерпимість, егоїзм, глобалізація, втрата культури) та завдання (гендерні, етичні), а також

на необхідність активного залучення молоді до демократичних та суспільних процесів. У центрі громадянського виховання зростаючої особистості Німеччини стоїть навчання комунікативності і соціалізації. Відповідно до цього завдання, навчати потрібно не тільки толерантності, оскільки цілі набагато ширші – “свідоме заохочення плюралістичних поглядів і дивергентного мислення. Молодь повинна бути в курсі завдань суспільства та брати активну участь у їх вирішенні. На основі пропозицій і нових перспектив мають реалізовуватися гуманістичні принципи, які стануть підґрунтям громадянськості” [1]. Професор А. Слівка, розуміючи важливість громадянського суспільства, в якому може функціонувати демократична педагогіка, яка ж і задіяна у вихованні громадянина-патріота-демократа, зазначає, що “немає демократії без демократів і демократів, яких не вчили демократії. Демократична культура не падає з неба, вона не виникає самостійно, не розвивається сама по собі, а вимагає постійного піклування” [10, с. 14].

Вчені Німеччини вважають, що лише демократичне мислення та демократичні дії німців зможуть забезпечити в державі цивілізовану демократію та розвинуте громадянське суспільство. Зокрема, в усіх навчальних закладах федеральних земель створено спеціальні навчальні курси (політика, суспільствознавство, соціологія, політологія, основи демократії, цінності та норми, філософія та інше). Крім того, ідеї демократії інтегровані до інших предметів: історія, географія, етика, економічне навчання, вивчення речей, праця, право, світознавство, економіка, соціальні науки.

Нині в Німеччині освітній простір ставить запитання: що потрібно для того, щоб бути справжнім громадянином своєї Батьківщини? Відповідь така: поважати й дотримуватися прав та свобод людини та громадянина; вчити, досліджувати, розуміти історію своєї Батьківщини; дотримуватися правил та норм поведінки, які діють у сучасному демократичному суспільстві; розуміти й брати участь у життєдіяльності державних інститутів; розвивати свої розумові здібності (аналізувати, мислити, вміти донести свою думку, приймати рішення, розуміти інших тощо); формувати своїм прикладом оточення (суспільство), в якому панує толерантність (терпимість), людяність, взаємодопомога, підтримка, справедливість, чесність, наполегливість, воля. Німецькі педагоги наголошують,

що “освіту можна використовувати як інструмент у вихованні особистості, яка ототожнює себе з певним режимом, ідеологією, територією або національною ідеєю” [1].

Громадянсько-патріотичне виховання підростаючих німців конкретизується через вивчення тем, а саме: демократія, влада закону, політичні цінності, демократичне суспільство, демократична держава, демократичні принципи, права людини, рівність, багатонаціональність, міжкультурні відносини, громадянське суспільство, політична терпимість, толерантність, громадянськість, права та свободи громадянина, відповідальність перед народом, вибори, відкритість влади, обов’язок перед суспільством, гласність, багатопартійна система, контроль за владою, економічна свобода (існування приватної власності) тощо.

Варто зазначити, що німецькі освітяни у своїй практиці виховання громадянського взаєморозуміння й відповідальності прагнуть застосовувати активні та інтерактивні форми і методи. Наприклад, учені Г. Авдіянець та М. Кузякіна інформують, що для навчання взаєморозуміння використовуються такі “методи і форми, як кооперативне навчання, класна рада, структурні дебати, академічні диспути, обговорення, встановлення демократичної розмови. В основі виховання відповідальності зростаючої особистості лежить концепція “навчання через обов’язок”, яка була створена внаслідок переходу школи на повний день” [1]. Велике значення у виховному процесі надається мотивації, рефлексії, конструктивному аналізу та власному досвіду.

Нинішня німецька педагогіка стимулює участь підростаючого покоління в управлінні країною, адже це є основною функцією громадянина в демократичному суспільстві; а також намагається підвищити активність молоді в недержавних організаціях, рухах, які сприяють розбудові громадянського суспільства. Німецькі школярі прагнуть долучитися до суспільного та політичного життя країни через свята, державні заходи, акції, благодійність, участь у молодіжних організаціях, громадській роботі, обговореннях державних питань. Зростаючий громадянин Німеччини має знати, аналізувати, розуміти, за якими законами живе його рідна країна, та вчитися цивілізовано впливати на громадське суспільство. Така участь не лише формує любов до Батьківщини, але й спонукає діяти на користь себе та держави.

Серед демократичних, правових, економічних, політичних знань та дій молодого покоління Німеччина активно розвиває широкий спектр військово-патріотичних вмінь, пропагує міць обороноздатності, безпеку, громадянську позицію. Цей процес впливає і на систему виховання в навчальних закладах. Суспільно-освітнянський простір не лише ініціює формування у німців взаєморозуміння, відповідальності, громадянської позиції, демократичних цінностей, а й розвиває дух, волю, мужність, сміливість, відвагу, взаємодопомогу, наполегливість та інші позитивні якості.

Нинішні військові дії на території Української держави вимагають вивчити досвід Ізраїлю, де система виховання патріота-воїна-громадянина є питанням загальнодержавного масштабу.

Сучасна система освіти поліетнічного Ізраїлю спрямована на підготовку підростаючого покоління “до гідного і відповідального життя в демократичному суспільстві, де пліч-о-пліч живуть люди, що різняться між собою за етнічним походженням, релігією, культурою і політичними поглядами. Вона заснована на єврейських цінностях, на любові до своєї землі, на принципах свободи і терпимості. Ізраїльські педагоги прагнуть прищепити дітям фундаментальні наукові знання й технічні навички, без яких неможливий розвиток” країни [7].

Виховання у молодого покоління почуття патріотизму, відданості справі зміцнення та захисту державності здійснюється через військову справу. При цьому варто зазначити, що патріотично свідомі громадяни виховувалися ще до утворення держави Ізраїль. Згуртованість, віра, воля та прагнення мати свою Батьківщину, зібрати увесь єврейський народ на палестинській землі стало реальністю в 1948 році.

Оскільки виховання любові до Батьківщини в Ізраїлі є пріоритетним завданням, то починаючи з сім'ї, дошкільного закладу зростаючі громадяни виховуються як захисники родини, Батьківщини, в якій панує єдність, працьовитість, дисципліна.

Важливе значення в системі виховання Ізраїлю належить допризовній підготовці зростаючої особистості, яку здійснюють у межах молодіжної воєнізованої організації ГАДНА (аббревіатура івритських слів “Молодіжні батальйони” [3]. Ця служба проводить щороку літні двотижневі військові збори юнаків та дівчат, протягом яких передбачені заняття зі

стрілецької, фізичної та стрийової підготовки (рукопашний бій, фізичні вправи на витривалість, стрільба зі стрілецької зброї, вартова служба). В авіаційній та військово-морській секції підлітки засвоюють основи флотських і льотних спеціальностей, навчаються пілотування планерів і легких розвідувальних літаків, здійснюють морські походи тощо. Кожен учень отримує армійську форму, спорядження, веде армійський спосіб життя (підлітки живуть у наметах та казармах, харчування проходить як у солдатських їдальнях, так і в походах – готування їжі на вогнищі), заняття проводяться на свіжому повітрі, тобто навчальні умови пристосовані до справжніх бойових (в полі). Ізраїльське суспільство вважає, що саме таке “життя підлітків, далеко від батьків і пов’язане з подоланням труднощів, виховує у дітей такі важливі для армійської служби почуття товариства і взаємодопомоги” [4].

Після закінчення зборів учень-патріот складає атестацію, за якою йому визначають рівень підготовки та надають рекомендації щодо майбутнього вибору армійської справи. Уже в підлітковому віці школярі (13–15 років) можуть отримати професійну підготовку за армійською спеціальністю, адже функціонує ціла мережа ізраїльських аналогів кадетських корпусів. Це правило стосується як хлопчиків, так і дівчаток, адже військову справу в Ізраїлі проходять всі громадяни.

Ізраїльські літні табори ГАДНА відіграють важливу роль у вихованні дієвих патріотів, підготовці юних ізраїльтян до захисту Батьківщини. “Саме там у дітей формується патріотизм, мотивація до армійської служби, саме там вони отримують перші уроки армійського товариства і взаємовиручки” [4]. Після завершення навчання кадети-патріоти (хлопці та дівчата) у 18-річному віці призиваються на дійсну військову службу, де перед ними постає серйозна та цілеспрямована праця – служити та захищати незалежну державу Ізраїль.

Крім того, ізраїльське суспільство активно прагне долучити громадян до суспільного та громадського життя. Зокрема, підростаюче покоління постійно долучається до громадянської та волонтерської роботи (допомога дитячим садочкам, багатодітним та неблагополучним сім’ям, будинкам пенсіонерів, лікарням, організаціям, клубам, центрам культури). Ця робота спрямована на ознайомлення кожного ізраїльтянина з нагальними проблемами та життєдіяльністю країни.

Ізраїль активно ініціює та цілеспрямовано фінансує молодіжні рухи, які є невід'ємною частиною виховання підростаючого покоління (10–18 років). Молодіжні рухи (Бней-‘Аківа, Бетар, Ха-Но‘ар ха-‘овед ве-ха-ломед, Ха-Цофим та інші) активно заповнюють вільний час ізраїльського юнацтва, долучаючи його до культурних заходів та добровільної громадсько-корисної діяльності [5]. Ізраїльський молодіжний рух систематично залучає молодь до виховних заходів (екскурсії, літні табори, скаутські та військові ігри, дискусії, лекції, зустрічі тощо), спрямованих на те, щоб сформувати у підлітків свідоме ставлення до дійсності, активізувати громадську діяльність, виробити особисту відповідальність та організаційні навички. Пріоритетним завданням згаданих рухів є інтеграція молодого покоління репатріантів з різних громад в ізраїльське суспільство, виховання в них згуртованості, злагоди і патріотизму.

Безцінним та корисним для Української держави є досвід Японії, де виховання громадянськості, почуття патріотизму посідає провідне місце у підготовці підростаючого покоління до цивілізованого життя.

Зокрема, аналізуючи досвід Японії (1980), варто згадати ідейну настанову, яка мала за мету наздогнати і перегнати Америку (“Америка ні оітсуке, ойкос”). Це ідейне висловлювання не лише об’єднало японську владу, але й консолідувало, згуртувало все суспільство для розбудови держави після спустошливої війни та утвердження міцної економіки, яка швидко зросла до другої за впливовістю у світі.

Швидкоплинні розбудовні процеси, які відбувалися в країні, вплинули і на систему освіти, в якій було створено Ради з освіти (1982). Головним ініціатором та натхненником розбудови став прем’єр Накасоне, який прагнув утвердити Японію як міжнародну, відкриту державу “кокусай кока” та впровадив термін “інтернаціоналізація”. На той час існувало три ініціативні групи, які реалізували освітню реформу: ділові представники (освіта Японії має ініціювати лідерські, економічні зв’язки в світі), західні реформатори та Джона Дьюї (освіта, яка надає масштабні знання, пригнічує творчий зародок молодого покоління), традиціоналісти (освіта, яка містить об’єднуючий патріотизм, традиційні цінності) [2].

У шкільній програмі сучасна Японія ще чітко та повністю не визначилася з головними ідейними лініями виховання

громадянина-патріота. Реформаторський процес триває і нині. При цьому це не завадило системі японської освіти взяти курс на формування індивідуальності, громадянської відповідальності, патріотизму, продуктивності, творчого мислення, здібностей до самовираження; навичок, необхідних в інформаційному світі; вмінь навчатися протягом усього життя тощо. Японська освітня система орієнтується на гуманізацію, фундаментальні цінності, інтернаціоналізацію. Пріоритетним курсом у державі є потреба вивчати, поважати та цінувати інші культури [2].

Усі японські навчальні заклади функціонують під ідейними девізами: “Успіху домагаються наполегливою працею”, “Якщо ти відстаєш, наполегливіше працюй над собою” тощо [6]. Оскільки японські школи діють за принципом “Працювати на межі своїх можливостей”, то не дивно, що держава має високий рівень виховання багатокультурного народу, а також економічні успіхи та світове визнання.

Досліджуючи виховання молодих японців-патріотів, ми спостерігаємо, що цей процес відображений у громадянському вихованні, яке, своєю чергою, вибудовується на трьох напрямках: моральне виховання (повага до людської гідності і шанування життя; моральні почуття; розвиток традиційної культури; повага до демократичних цінностей і держави; виховання миролюбності і поваги до інших народів; розвиток здібностей до самостійного прийняття рішень); соціальні дослідження (географія, історія, основи громадянськості та інші); спеціальна освіта (повсякденна діяльність: участь у спортивних, музичних, культурних, мистецьких, академічних клубах; діяльність у команді (обмін міркуваннями, ідеями, підтримка старшими учнями молодших); участь у заходах, акціях, фестивалях, церемоніях, екскурсіях, музеях; задіяння в громадській роботі, прибирання класної кімнати, школи, території, парків; турбота про тварин тощо [2].

Варто зазначити, що японське суспільство – це суспільство високоморальне, адже моральній освіті приділяється пріоритетна увага. Існує певний поділ моральності на чотири сфери: свідомість (свобода, щирість, сміливість, старанність, порядок, саморозвиток, любов до істини); відносини з іншими людьми (ввічливість, дружелюбність, вдячність, повага, скромність); відносини з суспільством, колективом, групами (борг перед

суспільством, справедливість, громадська активність, відповідальність, повага до родини, вчителя, любов до Батьківщини, повага до інших культур); відносини з природою та світом (повага до природи, відчуття краси і благородство) [2]. Досвід Японії є важливим та безцінним для Української держави у розвитку патріотизму та моральних цінностей, адже виховні інституції та все суспільство зорієнтоване на їх виховання в кожного представника держави.

Досліджуючи громадянське виховання Японії, важливо констатувати, що її досвід активно розділяє антропоцентричний світогляд, за яким особистість є індивідуальною, неповторною, унікальною. Моральні цінності, творчість, зусилля, правова компетентність, визнання прав людини, індивідуальність, самовдосконалення та самореалізація японця-патріота дають змогу розбудовувати економічну міцну та цивілізовану зі світовим авторитетом державу.

Шкільна система освіти прагне, щоб японці обов'язково поважали життя та з турботою ставилися до природи і живих істот (витоки з синтоїстської релігії); оволоділи кодексом поведінки (правильна та неправильна поведінка); засвоїли японську культуру та культуру інших громад (релігійне підґрунтя відсутнє); розуміли пріоритетність зв'язку між індивідом і колективом (колективна робота та соціальна відповідальність); поважали суспільний порядок та ієрархію (конфуціанські цінності: повага до старших та допомога меншим ("семпай-кохай")); шана влади) та інше.

У шкільних програмах передбачене вивчення сучасного суспільства, економіки, політики, політекономії, суспільствознавства, етики та інших предметів. Особливе місце відведено вивченню японської мови та японської культури. Важливу виховну функцію має позакласна діяльність, а саме кендо, дзюдо, кюдо, атлетика тощо.

Розуміючи важливість громадянського та морального виховного процесу, навчальні заклади організують різноманітні групові проекти, туристичні походи, клубну діяльність, класні години (історії краю, пацифізму – ідеології осуду війни), повсякденну діяльність (прибирання, облаштування території, догляд за тваринами та рослинами), спортивні змагання, зустрічі гостей, проводи старших випускників, екскурсії (до зоопарків, парків, музеїв) та інше. Усі заходи в японському суспільстві

супроводжуються урочистим виконанням гімну і внесенням прапора. Варто відзначити, що ці форми та методи мають глибокий практичний зміст і пристосовані до реальних життєвих ситуацій. Загалом школа “культивує національний дух японців, формує у своїх вихованців відповідні норми моралі, закладає і розвиває в них риси національного характеру” [6].

Вивчення проблеми виховання патріотизму підростаючого покоління в провідних країн світу дало змогу виокремити зміст, форми та методи патріотичного виховання та їх упродовження у навчально-виховний процес шкіл Німеччини, Ізраїлю та Японії. Проаналізувавши наукові дослідження, ми дійшли висновку щодо необхідності зосередити увагу українського освітнього простору на безцінному досвіді. Адже у важкий період становлення української політичної нації, який ускладнюється російською агресією, анексією Криму, військовим протистоянням громадян Сходу і Заходу України, почуття патріотизму відіграє роль найкращого “інтегратора” людей різного етнічного походження у народ, як спільність громадян однієї держави. Патріотизм – це активне і дієве почуття належності до своєї державно-територіальної Вітчизни, органічної залученості в її соціально-політичну структуру, відданість і любов до неї, готовність до самопожертви в ім'я її процвітання. Український патріотизм має ґрунтуватися не на належності до певного етносу, який став складником політичної нації, а на належності до громадянського суспільства як соціального організму, що існує на певному терені та перебуває під юрисдикцією однієї держави.

Досвід провідних країн переконливо доводить, що становим хребтом патріотизму є переконаність громадян, що їхня сила в єдності. В ній запорука наших успіхів, нашої незалежності й процвітання. Лише завдяки почуттям національної єдності, злагоди, миролюбності можна зберегти Україну, зміцнитися, стати рівними серед рівних.

Література

1. Авдіянець Г. Порівняльний аналіз підходів до громадянського виховання школярів в Україні та Німеччини [Електронний ресурс] / Г. Авдіянець, М. Кузякіна // Вісник Інституту розвитку дитини. – Режим доступу: <http://www.stationline.org.ua/pedagog/85/15449-porivnyalnij-analiz-pidxodiv-dogromadyanskogo-vixovannya-shkolyariv-v-ukra%D1%97ni-tanimechchini.html> – Назва з екрана.

2. Виховання громадянського духу: досвід Японій. [Електронний ресурс] // Фонд якісної політики. – Режим доступу: <http://www.fundgp.org/ua/events/news/550/> – Назва з екрана.
3. Військове навчання в Ізраїлі. [Електронний ресурс] // Самвидам. Александр Шульман. Статті. – Режим доступу: <http://www.jewniverse.ru/biher/AShulman/23.htm> – Назва з екрана.
4. ГАНДА – курс молодого бійця. Солдатами не народжуються. [Електронний ресурс] // Самвидам. Александр Шульман. Статті. – Режим доступу: <http://www.jewniverse.ru/biher/AShulman/2.htm> – Назва з екрана.
5. Государство Израиль. Молодежные движения. [Електронний ресурс] // Электронная еврейская энциклопедия. – Режим доступу: <http://www.eleven.co.il/article/11745> – Назва з екрана.
6. Загальна освіта в Японії. [Електронний ресурс] // Євро Освіта. – Режим доступу: <http://www.euroosvita.net/prog/print.php/prog/print.php?id=1778> – Назва з екрана.
7. Освіта. Факти про Ізраїль. Цілий світ спочинає на диханні дитини в школі. (Вавилонський талмуд; Шаббат, 119б). [Електронний ресурс] // Ізраїльська дипломатична мережа. Посольство Ізраїлю в Україні. – Режим доступу: <http://embassies.gov.il/kyiv/AboutIsrael/Education/Pages/%D0%9E%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5.aspx> – Назва з екрана.
8. Detjen. Politische Bildung Geschichte und Gegenwart in Deutschland Joachim Detjen – R. Oldenbourg Verlag Munschen Wien, 2007. – 510 s.
9. Himmelmann G. Demokratie lernen und Politik lernen – ein Gegensatz? [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.bpb.de/veranstaltungen/YB62AC,0,0,Demokratie_lernen_und_Politik_lernen_%96_ein_Gegensatz.html – Назва з екрана.
10. Sliwka A. Burgerbildung. Demokratie beginnt in der Schule. – Bely Verlag. Weinheim und Basel., 2008. – 226 s.

В. Н. Гарнийчук

Опыт ведущих стран мира в воспитании патриотизма подростающего поколения

Институт проблем воспитания Национальной академии педагогических наук Украины (9 ул. Берлинского, Киев, Украина)

Обоснована актуальность потребности изучения опыта ведущих стран мира по воспитанию патриотизма личности. Освещен и проанализирован опыт воспитания патриотизма подросткающего

поколения в таких странах, как Федеративная Республика Германия, Израиль и Япония. Определено содержание, основные формы и методы патриотического воспитания в этих странах, где воспитание патриота-воина-гражданина является вопросом общегосударственного масштаба.

Ключевые слова: патриотизм, патриотическое воспитание, гражданское воспитание, демократия, права ребенка; содержание, формы и методы воспитания; подрастающее поколение.

V. M. Harniichuk

The Experience of Leading Countries in Patriotic Education of Young Generation

The Institute of Problems on Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (9 Berlynskooho Str., Kyiv, Ukraine)

The military operations in Ukraine, the deepening crisis in all spheres of life, the loss of hopes for a better future by people require from the educational space qualitative changes in the education of Ukrainian patriots.

The current state of education of patriotism in Ukraine needs not only thorough reformation, but also taking into account the international experience of leading countries of the world, where love for the motherland, the people, respect for human rights, respect for the law is the rule of life of the citizen-patriot.

In the State National Program "Education" ("Ukraine XXI Century") the importance of substantiation of theoretical and methodological foundations of the national system of education is emphasized, considering not only national experience, but also the foreign one. Based on the aforementioned, particularly urgent is the need to study the experience of leading countries in education of patriotism of the young personality.

The article deals with the experience of patriotic education of youth in countries such as the Federal Republic of Germany, Israel and Japan. The content, basic forms and methods of patriotic education in these countries, where education of a patriot-soldier-citizen is a matter of national scale, have been analyzed.

Keywords: patriotism, patriotic education, civic education, democracy, rights of child; content, forms and methods of education; young generation.

References

1. Avdiants, H. & Kuziakina, M. Porivnyalniy analiz pidkhodiv do hromadianskoho vykhovannia shkoliariv v Ukraini ta Nimechchini [Comparative analysis of approaches to civic education of schoolchildren in Ukraine and Germany]. In *Visnyk*

- Instituto rozvytku dytyny*. Retrieved from <http://www.stationline.org.ua/pedagog/85/15449-porivnyalnij-analiz-pidxodiv-dogromadyanskogo-vixovannya-shkolyariv-v-ukra%D1%97ni-ta-nimechchini.html>.
2. Vykhovannia hromadyanskoho dukhu: dosvid Yaponii [Education of civic spirit: the experience of Japan]. In *Fond yakisnoi polityky*. Retrieved from <http://www.fundgp.org/ua/events/news/550/>.
  3. Viiskove navchannia v Izraili [Military education in Israel]. In *Samvydam. Aleksandr Shulman. Statti*. Retrieved from <http://www.jewniverse.ru/biher/AShulman/23.htm>.
  4. GANDA – kurs molodoho biitsia. Soldatamy ne narodzhuiusia [GANDA – a course of young soldier. No one is born as a soldier]. In *Samvydam. Aleksandr Shulman. Statti*. Retrieved from <http://www.jewniverse.ru/biher/AShulman/2.htm>.
  5. Gosudarstvo Izrail. Molodezhnyie dvizheniia [The state Israel. Youth movements]. In *Elektronnaia evreiskaia entsyklopediia*. Retrieved from <http://www.eleven.co.il/article/11745>.
  6. Zahalna osvita v Yaponii [General education in Japan]. In *Yevro Osvita*. Retrieved from <http://www.euroosvita.net/prog/print.php/prog/print.php?id=1778>.
  7. Osvita. Fakty pro Izrail [Education. Facts about Israel]. In *Vavylonskyi talmud: Shabbat, 119b. Izrailska dyplomatychna merezha. Posolstvo Izrailiu v Ukraini*. Retrieved from <http://embassies.gov.il/kyev/AboutIsrael/Education/Pages/%D0%9E%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5.aspx>.
  8. Detien. Politische Bildung Geschichte und Gegenwart in Deutschland Joachim Detien – R. Oldenbourg Verlag Munschen Wien, 2007.
  9. Himmelmann G. [Demokratie lernen und Politik lernen – ein Gegensatz] Retrieved from http://www.bpb.de/veranstaltungen/YB62AC,0,0,Demokratie_lernen_und_Politik_lernen_%96_ein_Gegensatz.html.
  10. Sliwka A. (2008) Burgerbildung. Demokratie beginnt in der Schule. – Beltz Verlag. Weinheim und Basel.